

Abban az évben volt egy új fiú a faházban, egy zöldfülű, Ferguson nyári társai között, nem nagyvárosi, New Rochelle-ből jött, Ferguson ismeretségi körében az egyedüli másik peremvárosi srác, kevésbé nagyhangú és verbálisan agresszív, mint a New York-iak, olyan csendes, mint Ferguson, sőt még csendesebb, olyan fiú, aki szinte meg sem szólalt, de amikor mégis, a hallótávolságon belül lévők odafigyeltek a szavaira. Federman volt a neve, Art

Paul Auster 29

4 3 2 1

(részlet)*

Federman, közismertebb nevén Artie, és mivel az *Artie Federman* hangzásra túlságosan hasonlított az *Archie Ferguson*-hoz, a házban a fiúk azzal poénkodtak, hogy ikertestvérek, akiket születésükkor elválasztottak. Ez attól lett vicces, hogy nem volt igazi vicc, inkább antivicc, olyan vicc, aminek akkor lett értelme, ha az ember értette, hogy a vicc magáról a viccről szól, mert noha Federman és Ferguson mutattak bizonyos külsődleges hasonlóságot – egyforma méret és testalkat, nagy kéz és a fiatal labdajátékosok sovány teste –, a monogramjukon kívül alig hasonlítottak. Ferguson sötét hajú volt, Federman szőke, Ferguson szeme szürkészöld, Federmané barna, más formájú az orruk, fülük és szájuk, első látásra sem lehetett őket testvérnek nézni, sőt még távoli unokatestvérnek sem. Viszont a velük lakó fiúk nem először látták őket, és ahogy teltek a napok, és figyelték a két A. F.-et, talán megértették, hogy a vicc, ami nem is vicc, több a viccnél, mert még ha nem is hús-vér testvérek, azért barátok, két hús-vér barát, akik gyorsan olyan közel kerültek egymáshoz, mint a testvérek.

Az egyik furcsaság, amit Ferguson megfigyelt saját magával kapcsolatban, hogy több is volt belőle, hogy nem egyetlen személy, hanem ellentétes ének összessége, és mások társaságában ő is mindig más és más lesz. Egy olyan szókimondó, extrovertált valakivel, mint Noah, halk szavú, befelé forduló lett. Egy olyan félénk és zárkózott ember mellett, mint Ann Brodsky, hangos és durva lett, mindig túl sokat beszélt, hogy áthidalja a lány hosszú, kínos hallgatásait. A humortalan emberek előhozták belőle a viccmestert. A gyors eszű bohócok mellett butának és lassúnak érezte magát. Megint másokban megvolt az az erő, hogy pályára állítsák maguk körül, és elérjék, hogy utánozza a viselkedésüket. Az összeférhetetlen Mark Dubinsky, akinek mindig megvolt a véleménye a politikáról és a sportról, kihozta Fergusonból a szócsatázót. Az álmodozó Bob Kramer mellett törekenynek és bizonytalannak érezte magát. Artie Federman közelében viszont nyugodt lett, olyan nyugodt, mint soha senki mellett, mert az új fiú mellett ugyanolyan önazonosságot érzett, mint amikor egyedül volt.

Ha a két A. F. közül az egyik csak egy kicsit más személyiség, könnyen ellenségek lehettek volna. Ferguson főleg jogosan neheztelhetett volna az újonnan érkezettre, mivel Federman jobb sportoló volt, márpedig az elmúlt 30 évben Ferguson volt a legjobb, főleg baseballban, vagyis mindig beállós pozícióban játszott és negyediknek ütött, de amikor Federman az első nap elment edzésre, azonnal látszott, hogy messzebbre és jobban üt, a labdája gyorsabb és erősebb, és másnap, amikor két hazafutást ütött, elosztatva minden kétséget, hogy az első napi teljesítménye mázli lett volna, Bill Rappaport, a csapat huszonnégy éves edzője félrevonta Fergusont, és közölte a döntését: Federman lett az új beállós és negyedik ütő, Ferguson megy a harmadik bázisra és eggyel később üt. Ugye megérted, miért kell ezt tennem?, kérdezte Bill. Ferguson bólintott. A bizonyíték erejét tekintve mi mást tehetett volna? Semmi kifogás ellened, Archie, tette hozzá Bill, de ez az új gyerek fenomenális.

Akárhogy nézte az ember, Bill új felállása lefokozást jelentett, visszalépést, és fájtnak Fergusonnak, hogy elvesztette a Paradicsom tábor baseball-hadseregének főparancsnoki tisztjét, de ahogy az érzés mindig érzés, ami az idő száz százalékában szubjektíven igaz, úgy a tény is tény, és ebben az esetben az volt az objektív, vitathatatlan tény, hogy Bill helyes döntést hozott. Ferguson visszacsúszott második számú embernek. Régi gyerekkori álma, hogy feljut a nagyok közé, lassan ragacsos trutyivá olvadt a gyomra mélyén. Egy ideig keserű érzés maradt utána, de aztán túllépett rajta. Federman túl jó volt, hogy versenyezzen vele. Ilyen tehetség láttán az egyetlen értelmes reakció örülni, hogy a te csapatodban van.

Ezt a tehetséget az tette annyira szokatlaná, legalábbis Ferguson szerint, hogy Federman szinte nem is volt tudatában. Akármilyen buzgón játszott, akárhány meccset nyert meg az utolsó inningben egy jó ütéssel vagy bevetődéssel, sosem értette, hogy mennyivel jobb mindenki másnál. Egyszerűen ment neki a baseball, és ezt ugyanúgy elfogadta, mint az ég színét vagy a föld kerekességét. Szenvedélyesen játszott, de közben közömbösen, sőt kicsit unottan, és amikor a csapatban valaki megjegyezte, hogy profi is lehetne a középiskola után, Federman a fejét ingatva nevetett. A baseball élvezetes, mondta, de tulajdonképpen értelmetlen, csak *gyerekjáték*, a középiskola után főiskolára megy és tudós lesz, vagy fizikus, vagy matematikus, még maga sem tudja.

Ez a válasz egyszerre volt buta és lefegyverző, Ferguson tipikus példának látta arra, ami a kvázi névrokonát jellemzi és megkülönbözteti a többiekétől, mivel eleve eldöntött tény volt, hogy a táborból minden fiú főiskolára megy, hogy a világban, amiben élnek, a harmadik generációs zsidó-amerikaiak világában a szellemi fogyatékosok kivételével mindenkitől elvárják a főiskolai diplomát, ha nem az egyetemét, de Federman nem értette a nüanszokat,

nem fogta fel, hogy nem azt mondják neki, *ne menjen* főiskolára, hanem hogy *nem muszáj mennie*, ha nem akar, vagyis úgy gondolták, jobb helyzetben van náluk, sokkal inkább ura a saját sorsának, és mert tényleg remekelt matematikából és szándékában állt főiskolára menni (azon a nyáron magától megtanulta az integrálszámítást, az ég szerelmére, hány tizennégy 31 éves képes felfogni az integrálszámítás alapjait?), elengedte a füle mellett a bókot, és szívből jövő választ adott, ami annyira egyértelmű és felesleges volt (mindenki tudta, hogy integrálszámítást tanul és hogy mindeképp főiskolára megy), hogy nem is kellett volna mondania.

De ez volt az egyik, amit Ferguson szeretett a másik A. F.-ben: az ártatlansága, az átszellemült távolsága a társadalom iróniáitól és ellentmondásaitól. Mindenki más állandó kínok közt vergődött, egymást ütő sugallatok és turbulens következetlenségek káoszában, de Federman nyugodt, tűnődő volt, békében magával, annyira bezárkózva a gondolataiba és a saját módszereibe, hogy alig figyelt a zajra maga körül. Beszennyezetlen lény, Ferguson néha ennek látta, olyan tiszta és rigorózus, hogy gyakran nehéz volt megérteni, és ő meg Noah nyilván ezért látták annyira másnak új lakótársukat. Noah aláírta, hogy Federman igen intelligens és remek labdajátékos, de az ő ízlésének túl őszinte, humor terén nagy hiányosságokkal küzd, hogy jó társaságnak számítsen, és a belőle áradó nyugalom, ami olyan csillapító hatással volt Fergusonra, Noah-t idegesítette, úgy érezte, Federman nem egészen ember, *egy bizarr kísértetfiú*, ahogy egyszer fogalmazta, egy jelenés, ami úgy született, hogy az agya egyes részei hiányoznak. Ferguson értette, mit akar ezzel mondani Noah, de nem értett vele egyet. Federman csak más, ez minden, más síkon él, mint a többiek, és amit Noah jellemgyengésnek látott – Federman féltékenységét a lányokkal, azt, hogy képtelen viccet mesélni, hogy nem akar vitatkozni senkivel –, Ferguson inkább erősségnek, mert több időt töltött Federmannel, mint Noah, és értette, hogy amit Noah sekélyességnek vagy akár ürességnek lát, az pont hogy mélység, olyan lelki nagyság, ami nem volt meg senkiben, akit ismert. Az volt a baj, hogy Federman nem hozta a legjobb formáját csoportban, négy szemközt viszont teljesen más ember lett, és most, hogy eltelt három hét, és a két A. F. több tucatszor megjárta a baseballpályát, Ferguson megismerte azt a másik embert, legalábbis kezdte megismerni, és leginkább az tetszett neki Federmanben, hogy milyen jó megfigyelő, az érzékei mennyire rá vannak hangolva az őt körülvevő világra, és amikor csak rábökött egy elhúzó felhőre, megbámult egy porzóra leszálló méhet, vagy azonosította az erdőben láthatatlanul rikoltozó madarat, Ferguson úgy érezte, először látja-hallja azt a dolgot, hogy ha a barátja nem hívja fel a figyelmét ezekre, sosem szerzett volna tudomást róluk, mert Federmannel sétálni az odafigyelés

művészetének gyakorlása volt, és az odafigyelés, fedezte fel Ferguson, az első lépés ahhoz, hogy megtanuljunk élni.

32 Aztán jött az a rendkívül meleg csütörtök délután a hónap vége felé, nagyjából a nyár csúcspontja, két nappal a szülői látogatás hétvégéje előtt, szombat délelőttre és délutánra kosárlabda és baseball kettős meccs volt tervezve a rettegett és gyűlölt Scatico tábor ellen, amit a Paradicsom tábori fiúk szülei is megnéznek, az ujjatlan pamutruhás, gömbölyded nők, a bermudás, tömzsi férfiak, a szűk nadrágos és magas sarkús, karcsú és korábban karcsú nők, a könyékig feltúrt fehér inges, ritkuló hajú férfiak, a nyár legnagyobb sporteseménye, amit este követ a Marx testvérek régi színdarabja, *A kókuszdíók*, amiből az első filmjüket csinálták 1929-ben, és bizarr, mégis érthető módon Noah, akit az egész táborban Harpo néven emlegettek, Groucho szerepét kapta meg, mert a képességeihez ez passzolt a legjobban, és Ferguson nemcsak a meccset várta, hanem hogy lássa unokatestvérét a Groucho-járással parádézni színpadon, jobb keze második és harmadik ujjá között szivar, az orra és felső ajka között arcfestékkel odakent bajusz. Nagy várakozás előzte meg a nap történéseit, és mert a Paradicsom tábor biztos vesztesnek tűnt kosárlabdában (tíz nappal korábban a Scatico táborba látogattak és csúfosan kikaptak), Bill Rappaport eltökélte, hogy baseballban megismétli a győzelmüket, és evégből az elmúlt napokban számos kimerítő edzést végeztetett a fiúkkal, a végtelenségig gyakoroltatta az alapokat (beszorítás, a futók bázison tartása), és megerőltető saját test-súlyos edzőgyakorlatokat csináltatott velük, *hogy formában legyenek* (húzózkodás, felülés, sprint, több kör futás), és azon a bizonyos csütörtökön július végén, ami a legforróbb, legfülledebb nap volt a táborban egész nyáron, Ferguson teste egész edzés alatt verejtékben úszott, és most, hogy a kétórás edzés véget ért, és Federmannel a ház felé sétáltak, ahol fürdőnadrágot vesznek a kötelező vacsora előtti fürdéshez, kimerültnek érezte magát, *kifacsartnak*, ahogy fogalmazott, mintha mindkét lábára százkilós súlyt erősítettek volna, és még az általában fáradhatatlan New Rochelle-i fiú is elismerte, hogy ő is *eléggé kivan*. A faház felé félúton Ferguson elkezdett beszélni a könyvről, amit az ebéd utáni pihenő alatt fejezett be, Nathanael West rövidke regénye, *Törtészív kisasszony*, amit több könyvvel együtt Mildred nénitől kapott, és éppen elkezdte magyarázni, hogy Törtészív kisasszony igazából férfi, egy újságíró, aki női név alatt ír rovatot az elhagyott szerelmeseknek, azt hallotta, hogy Federman halk, tompa hangot ad, mint az ő, és amikor jobbra fordította a fejét és a barátjára nézett, látta, hogy Federman tántorog, mintha szédülés fogta volna el, de mielőtt megkérdezhetette volna, mi a baj, Federman térde megrogyott, és lassan elterült a földön.

Ferguson azt hitte, csak viccel, az előbb arról beszéltek, milyen fáradtak, és Federman a fejébe vette, hogy viccesen demonstrálja, mi történik

az emberi testtel túl sok testmozgás után forró és párás nyári napon, de nem jött a nevetés, amire Ferguson számított, ugyanis Artie nem volt a viccek embere, és ahogy Ferguson lehajolt megnézni barátja arcát, megdöbbenve látta, hogy a szeme nincs se nyitva, se csukva, hanem félig nyitva és félig csukva, csak a fehéré látszott, mintha a szeme befordult volna, ami arra utalt, hogy elájult, ezért elkezdte az ujjával ütögetni Federman arcát, előbb kopogtatta, aztán csipkedte, közben szólongatta, hogy ébredjen fel, mintha pár koppintás és csipkedés elég lenne, hogy eszméltre térítse, de amikor Federman nem reagált, amikor a feje előre-hátra billeget, ahogy Ferguson megrázta a vállát, és a szemhéja nem nyílt ki, nem csukódott be, nem is rebegett az élet legkisebb jelétől, akkor Ferguson megijedt, a fülét Federman mellkasára szorította, hogy érezze az emelkedését-süllyedését, ahogy a levegő ki-be jár a tüdejébe, hogy meghallgassa a szívverését, de nem volt szívverés, nem volt lélegzés, és Ferguson felpattant és üvöltöni kezdett: Segítség! Valaki segítsen! Könyörgök, valaki segítsen!

(Fordította: Pék Zoltán)

**A regény az Európa Könyvkiadó gondozásában a Könyvfesztiválra jelenik meg.*

Új Forrás 2018/4 – Paul Auster: 4 3 2 1
(részlet)

